

Του Αθανάσιου Κατσικίδη

Ογδόντα χρόνια μετά την πρώτη αποστολή τρένων από την Ελλάδα στα γερμανικά και πολωνικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, η τελευταία εν ζωή επιζήσασα του Ολοκαυτώματος από την Εβραϊκή Κοινότητα Τρικάλων θυμάται και εξιστορεί στην «Κ» τη φρίκη του Ολοκαυτώματος. Συγκινημένη, επαναφέρει στη μνήμη της εικόνες από τους 14 μήνες ομηρίας, τις σκληρές συνθήκες διαβίωσης στα στρατόπεδα Αουσβιτς – Μπιρκενάου και Μπέργκεν – Μπέλσεν, καθώς και την πορεία θανάτου 22 ημερών στα παγωμένα εδάφη της Γερμανίας που οδήγησε πολλούς στον θάνατο. Η 96χρονη Εσθήρ (Νάκη) Ματαθία-Μπέγα, γεννημένη τον Ιούλιο του 1927 στην περιοχή των Τρικάλων, έμελλε να γίνει μάρτυρας του μίσους των γερμανικών στρατευμάτων προς τους Εβραίους πολίτες των χωρών της Ευρώπης. Όπως αφηγείται στην «Κ», «είχα δύο αδερφές μεγαλύτερές μου. Η μαμά μου (Μυριάμ) και ο μπαμπάς μου (Ματαθίας) είχαν άλλα δύο κορίτσια τα οποία είχαν χαθεί, εγώ ήμουν η τελευταία στη σειρά. Όταν μας πιάσανε πήγαινα ακόμη στο σχολείο».

Ο διωγμός της οικογένειας Ματαθία ξεκινάει από την εισβολή των γερμανικών δυνάμεων στον ελληνικό χώρο. Σύμφωνα με την κ. Μπέγα, «φύγαμε με την οικογένειά μου (από τα Τρίκαλα) και πήγαμε σε ένα χωριό, στο Κόρμποβο. Υστερα όμως αρρώστησε ο πατέρας μου και κατεβήκαμε κάτω (στα Τρίκαλα). Το σπίτι μας είχε βομβαρδιστεί και μετακινηθήκαμε πολύ κοντά στο σπίτι του αδερφού του μπαμπά μου που έμενε στον Βόλο. Αυτό το σπίτι είχε πάρα πολλά δωμάτια. Ήταν η περίοδος που είχαν καεί τα χωριά γύρω γύρω από το Μουζάκι και είχαν κατέβει όλοι οι πυροπαθείς και τα είχαν επιτάξει. Πριν μας πιάσουν, είχαν βγάλει διαταγή να πάμε να δηλωθούμε όλοι. Όταν ήρθαν οι Γερμανοί να μας πιάσουν, εμείς δεν ήμασταν δηλωμένοι, αλλά δυστυχώς ήταν αυτοί οι προδότες, οι δωσίλογοι που μας πρόδωσαν».

Την 24η Μαρτίου του 1944, η διαταγή απαγόρευσης της κυκλοφορίας από τις 10 το βράδυ έως τις 8 το πρωί επιδεινώνει τις κινήσεις των πληθυσμών, ενώ αρχίζουν οι συλλήψεις των Εβραίων πολιτών. «Ήρθαν μια φορά και δεν μας έπιασαν, όμως τη δεύτερη μας έπιασαν. Να φύγουμε δεν μπορούσαμε, ο μπαμπάς μου όμως πρόλαβε και πήγε στο διπλανό δωμάτιο. Εκεί ήταν μια πάρα πολύ καλή οικογένεια με τον γιο τους και ο μπαμπάς μου κρύφτηκε εκεί μέσα και δεν τον πιάσανε».

Οι Γερμανοί υιοθετούν την «Τελική Λύση» του εβραϊκού ζητήματος και οδηγούν χιλιάδες πολίτες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Στην περιοχή των Τρικάλων οι ναζί πυροδοτούν σειρά διώξεων συλλαμβάνοντας 142 μέλη της εβραϊκής κοινότητας.

«Όταν μας έπιασαν, είχαν συλλάβει ήδη όλη τη γειτονιά που ήταν δηλωμένοι. Μας σύραν στην πλατεία, μας βάλανε στα αυτοκίνητα και μας φέρανε στη Λάρισα. Είχαν μαζέψει κόσμο από τη Λάρισα, την Καρδίτσα, μόνο από τα Ιωάννινα δεν τους έπιασαν αμέσως. Μας πήγαν την Παρασκευή και φύγαμε την επόμενη Δευτέρα. Στον σιδηροδρομικό σταθμό ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός και μας έδωσε τρόφιμα. Επειτα οι Γερμανοί μάς έβαλαν στα βαγόνια, με ένα μικρό παραθυράκι και ένα κιβώτιο για να κάνουμε την ανάγκη μας και μετά 13 ημέρες φτάσαμε στο στρατόπεδο».

Στο στρατόπεδο

«Οι Γερμανοί δεν μας μιλούσαν καθόλου, απλώς μας κλείσανε εκεί μέσα (στα τρένα). Όταν κατεβήκαμε (στο Μπιρκενάου), αυτοί ήταν με κάτι σκυλιά και φώναζαν “Raus, Raus”. Επειτα ακολούθησε η διαλογή. Στη διαλογή, εμείς τα κορίτσια, δηλαδή εγώ με τις αδερφές μου, είπαμε ότι θα πάμε μαζί. “Πηγαίνετε μαζί”, μας λέει η μητέρα μου, “και θα ανταμώσουμε”. Δυστυχώς τους πολύ μικρούς και τους ηλικιωμένους τους έβαλαν στα αυτοκίνητα και, όπως μάθαμε αργότερα, τους πήγαν στο κρεματόριο. Μας έλεγαν “θα ανταμώσετε αργότερα με τους γονείς σας”, αλλά δεν τους ξαναείδαμε.

«Μπήκαμε στο Αουσβιτς. Πρώτα πρώτα μας βάλαν το νούμερο (77092), ύστερα μας έβαλαν στο λουτρό, μας κούρεψαν τα μαλλιά και μας έδωσαν κάτι παλιόρουχα. Μετά μας πήγαν στα παραπήγματα, τα οποία είχαν κάτι κρεβάτια, κουκέτες και έπειτα από κάποιες μέρες μάς έβαλαν σε διάφορες δουλειές. Εμένα με είχαν βάλει στο κομάντο Μπιμπεράι. Εκεί μας φέρναν όλα τα παλιά ρούχα, τα κόβαμε λωρίδες και τα πλέκαμε κοτσίδες για να καθαρίζουν τα όπλα τους».

Ο εφιάλτης του στρατοπέδου και οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης δεν ήταν το μόνο πρόβλημα της κ. Μπέγα. Μερικές μέρες μετά την άφιξη στο Αουσβιτς, οι Γερμανοί φύλακες αποφασίζουν να χωρίσουν τις αδερφές, αφήνοντας τη Νάκη μόνη της. «Στην αρχή ήμασταν μαζί με τις αδερφές μου, αλλά στη συνέχεια μας χωρίσανε. Ήταν το Lager A και το Lager B· εκεί βρισκόταν μια μεγάλη πύλη. Όταν με άφηναν, κάποιες φορές πήγαινα και τις έβλεπα. Η δεύτερη αδερφή μου είχε περάσει γερή πλευρίτιδα και ήταν βαριά, με παρακεντήσεις, και αρρώστησε. Την πήγαν στο νοσοκομείο. Όπως μου είπε μια άλλη που ήταν στο νοσοκομείο μαζί της, η αδερφή μου πέθανε εκεί.

“Με την άλλη αδερφή μου ήμασταν μαζί στο στρατόπεδο μέχρι το τέλος. Σε κάποια στιγμή πήγε έξω από τα μαγειρεία που πετούσαν στα σκουπίδια τις φλούδες από τις πατάτες και από τα ραπάνια, να βρει τίποτα να φάει, και τη χτύπησε ένας Γερμανός στο κεφάλι με το γκλοπ, την τρύπησε και την πήγε στο νοσοκομείο.

»Το πρωί μάς ξυπνούσαν πάρα πολύ νωρίς και μας βάζανε στη σειρά να μας μετρήσουν· “Appell” λεγόταν. Υστερα πηγαίναμε στη δουλειά με μουσική και βήμα. Γύρω γύρω ήταν όλο συρματοπλέγματα. Όταν κανείς έκανε απόπειρα να αποδράσει, τον σκότωναν και τον βάζανε στον δρόμο που πηγαίναμε στη δουλειά. Τους βάζανε όρθιους με κάτι φτυάρια για να τους δούμε εμείς για να παραδειγματιστούμε. Δεν μπορούσε κανένας να φύγει.

»Μια Κυριακή πήγα σε ένα αυλάκι με νερό, το οποίο για ένα διάστημα ήταν γεμάτο και γύρω του ήταν τα συρματοπλέγματα, και πήρα ένα κύπελλο που μας δίνουν το τσάι, τη σούπα και πήγα να το πλύνω· γλίστρησα και όπως ήταν τα πόδια μου στο νερό, με πιάσανε τα σύρματα. Εχω τα σημάδια στην πλάτη. Ηρθε μια γυναίκα να με τραβήξει και την έπιασαν (τα σύρματα) και εκείνη. Πήρε ένα μπαστούνι από μέσα και με τράβηξε. Με πήραν σχεδόν πεθαμένη, αλλά συνήλθα. Οι Γερμανοί μάς φώναζαν μόνο “Raus, Raus”».

Οι συνθήκες διαβίωσης και τα κρεματόρια

«Στο παράπηγμα που ήμασταν ήταν ένας τοίχος και φαινόταν το φουγάρο. Το βράδυ γινόταν κόκκινος ο ουρανός από τις φλόγες και μύριζε κρέας. Στην αρχή δεν ξέραμε, νομίζαμε ότι θα ανταμώσουμε με τους γονείς μας, αλλά οι Θεσσαλονικείς που είχαν πάει νωρίτερα ήταν σκληραγωγημένοι και μας έλεγαν: “Μην περιμένετε να τους ξαναδείτε. Τελείωσαν αυτοί”. Με τον καιρό καταλάβαμε. Βλέπαμε τα φουγάρα και ξέραμε.

»Όταν πηγαίναμε στα μπάνια, μόλις μπαίναμε, μας σήκωναν τα χέρια ψηλά και φαινόntonτουσαν τα κόκαλά μας. Οποια ήταν αδύνατη, τη γράφανε, παίρνανε το νούμερο, εκεί δεν υπήρχαν ονόματα παρά νούμερα, και όταν συμπληρωνόταν ο αριθμός των ατόμων, τις μάζευαν και τις πήγαιναν στο κρεματόριο. Υστερα μπαίναμε μέσα στην αίθουσα, κάναμε τα ρούχα μας ένα μπαλάκι, το νούμερο έπρεπε να το έχουμε από έξω, και περιμέναμε σε μια μεγάλη αίθουσα γυμνοί, ώσπου να βγουν τα ρούχα από τον κλίβανο για να μας τα δώσουν, να ντυθούμε, για να φύγουμε».

Οι συνθήκες διαβίωσης στο στρατόπεδο του Αουσβιτς δεν επέτρεπαν χαραμάδες ελπίδας. Το γερμανικό μοντέλο κράτησης – εξόντωσης σχεδιάστηκε με στόχο την ψυχολογική και σωματική φθορά των κρατουμένων. Όπως εξηγεί η κ. Μπέγα, «μας κόψαν την περίοδο, μας ρίχνανε φάρμακο και δεν είχαμε πια περίοδο, και στους άνδρες πάλι ρίχνανε φάρμακο. Δεν μπορούσαμε ούτε να τηρήσουμε τα θρησκευτικά μας έθιμα. Ποιος να τηρήσει τα έθιμα, πού μυαλό για τέτοια πράγματα; Εκεί ήμασταν σαν τα ζώα».

Μεταξύ άλλων, η κ. Μπέγα έπρεπε να αντιμετωπίσει και το γλωσσικό χάσμα. Η συμβίωση με κρατουμένους από όλη την Ευρώπη και η δυσκολία στην επικοινωνία με τις συγκρατούμενές της αποδείχθηκαν ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα. «Οι κρατούμενες ήταν από πολλά κράτη και φυλές. Εγώ δεν έτυχα με Ελληνίδες, ξένες ήταν. Τα κρεβάτια ήταν ένα μικρό τετραγωνάκι, πάνω κάτω, και κοιμόμασταν σε αυτά 5-6 άτομα».

Από το Αουσβιτς στο Μπέργκεν-Μπέλσεν και η πορεία θανάτου

«Δεν ήξεραν τι να μας κάνουν. Μετά το Αουσβιτς μας σήκωσαν και μας πήγαν στο στρατόπεδο Μπέργκεν-Μπέλσεν. Εκεί μας έβαλαν σε κάτι τóρνους να φτιάχνουμε διάφορα πράγματα. Εκεί δε μείναμε πολύ. Επειτα μας πήγαν σε μια πόλη, σε ένα μεγάλο κτίριο, εκεί ήταν πολλά πατώματα και μας χωρίσανε με τη μεγάλη μου αδερφή και μάλλον τη σκότωσαν. Μετά μας έπαιρναν κάθε πρωί και ήταν ένας

μαντρότοιχος και μας έλεγαν να πετάμε πέτρες η μία στην άλλη. Ήταν Μάιος μήνας, είχε πολύ κρύο, παγωνιά και μας έβαζαν να πετάμε πέτρες η μία στην άλλη για να ασχολούμαστε με κάτι. Εν τω μεταξύ οι Γερμανοί άρχισαν να οπισθοχωρούν».

«Βαδίζαμε 22 μέρες»

«Υστερα μας πήραν από εκεί και βαδίζαμε 22 μέρες. Την ημέρα βαδίζαμε και το βράδυ μας άφηναν σε κανένα λιβάδι να ξεκουραστούμε και το πρωί πάλι περπατούσαμε. Όσοι δεν φοβόντουσαν έμπαιναν μέσα στα σπίτια και ζητιάνευαν. Θυμάμαι την τελευταία μέρα πριν μας αφήσουν μπήκα και εγώ μέσα σε ένα σπίτι και είδα έναν Γερμανό. Αυτός φαίνεται πως ήταν καλός. Οπως είχε ένα ψωμί έκοψε μια φέτα και μας έδωσε, καθώς και ένα γλυκό. Εμείς κοιτούσαμε να τα κρύψουμε, να μη μας τα πάρουν οι άλλες. Μπήκαμε και πάλι στη σειρά και περπατούσαμε. Αν δεν περπατούσαμε θα μας σκότωναν.

Μια μέρα έβρεχε και μας φώναζαν οι Γερμανοί να μας δώσουν κάτι και καμία δεν πήγαινε και λέγαμε, “να πεθάνουμε αυτήν τη στιγμή. Δεν μπορούμε άλλο”. Εν τω μεταξύ, είχαμε γεμίσει ψείρα. Στο στρατόπεδο μας περνούσαν από τον κλίβανο, αλλά όλες αυτές τις μέρες που περπατούσαμε είχαμε γεμίσει ψείρα.

Μόλις φτάσαμε σε ένα χωριό αφήσανε τις μισές. Εκεί δημιουργήθηκε χάος, με τον κόσμο που άφησαν. Στο άλλο χωριό που πήγαμε μας άφησαν τις υπόλοιπες. Τώρα εμείς εκεί τι να κάνουμε;

Βρήκαμε ένα σπίτι πολυώροφο, μάλλον στρατιώτες θα έμεναν εκεί μέσα. Μπήκαμε μέσα, είχε κουκέτες και είχε μεγάλες σόμπες. Εμείς πήγαμε, ζητιανέψαμε ρούχα από τα σπίτια και έπειτα εκεί που μέναμε βγάλαμε τα σανίδια από τις κουκέτες, τα βάλαμε στις σόμπες και ανάψαμε φωτιά. Αργότερα κατεβήκαμε κάτω στο υπόγειο και αφήσαμε όλα τα ψωριάρικα ρούχα.

Η απελευθέρωση

Είχαμε απελευθερωθεί 5 Ελληνίδες, 3 από τα Ιωάννινα, 1 από την Κέρκυρα και εγώ. Οι 2 από τα Ιωάννινα ήταν αδερφές και όταν απελευθερωθήκαμε από τον φόβο που είχαμε, αποφασίσαμε πως ήταν καλύτερα να μην πούμε ότι είμαστε Εβραίες και δεν το είπαμε. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα αυτοί που μας έσωσαν να μας βάλουν στην ίδια ομάδα με τους εργάτες που είχαν πάει στη Γερμανία να εργαστούν. Για αυτό το λόγο δε μας έφεραν αμέσως στην Ελλάδα. Από τον Μάιο που απελευθερωθήκαμε επιστρέψαμε στις 15 Αυγούστου 1945. Θυμάμαι υπήρχαν σημαίες γιατί ήταν Δεκαπενταύγουστος».

Η επιστροφή στην Ελλάδα

Επειτα από 14 μήνες ομηρίας, πόνου και εξαθλίωσης, η Νάκη Μπέγα επιστρέφει στην Ελλάδα. Το βομβαρδισμένο τοπίο και τα κατεστραμμένα χωριά δεν θύμιζαν την προπολεμική Ελλάδα, ενώ οι στάχτες του πολέμου δεν έμελλε να κοπάσουν. Σύντομα οι σειρήνες του πολέμου ήχησαν ξανά και οι εμφυλιοπολεμικές

συγκρούσεις βρέθηκαν στο προσκήνιο. Μετά το πολύμηνο ταξίδι της η κ. Μπέγα επιστρέφει στον τόπο καταγωγής της και επανενώνεται με τα εναπομείναντα μέλη της οικογένειάς της. «Εγώ βρήκα τον μπαμπά μου που δεν είχε πιαστεί. Είχα μια θεία στην Αθήνα και με πήρε και με πήγε στον Βόλο που έμενε ο μπαμπάς μου. Στον Βόλο ο πατέρας μου είχε έναν αδελφό και ζούσε ακόμη και η μαμά του. Ηρθε και με πήρε. Υστερα από λίγο καιρό πέθανε ο μπαμπάς μου από τις κακουχίες, πολύ μικρός, 48 ετών. Μετά παντρεύτηκα». Η εβραϊκή κοινότητα Τρικάλων μέτρησε συνολικά 139 θύματα, ενώ μόνο 10 συλληφθέντες επέζησαν και επέστρεψαν. Η κ. Μπέγα έχοντας βιώσει τον διωγμό και την απώλεια των συγγενών της, έχει ακόμη χαραγμένη στη μνήμη της τη βάνουση συμπεριφορά των Γερμανών στρατιωτών. Υπολογίζεται ότι το Ολοκαύτωμα στοίχισε τη ζωή σε 58.886 Έλληνες Εβραίους, ήτοι στο 90% του πληθυσμού τους. 80 χρόνια μετά, η κ.. Μπέγα παραμένει με την απορία και μεταφέρει το δικό της μήνυμα: «Γιατί μας το κάνανε αυτό; Ενώ οι Ιταλοί ήταν τόσο καλοί, μας βοηθούσαν, μας έδιναν φάρμακα, από την άλλη οι Γερμανοί ήταν πολύ σκληροί. Όμως δεν πρέπει να μισήσουμε. Δεν έφταιγαν όλοι οι Γερμανοί. Ο τρελός ο Χίτλερ τα έκανε. Τι μας έφταιγαν οι Γερμανοί;».

Σχετικά άρθρα:

[?? ????????? ?????????????? ?? ????????? ??? ? ????????? ???????](#)

[5 ταινίες για το Ολοκαύτωμα](#)

[Ολοκαύτωμα: Φωτογραφίες από σοφίτες και αρχεία «φωτίζουν» ιστορίες θυμάτων](#)

ΠΗΓΗ: [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#), 28.1.2023

[ΣΧΕΤΙΚΑ:](#)

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

[ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

[#WE REMEMBER 2023 ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ](#)

[ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023 ΣΤΙΣ Ι.Κ. ΕΛΛΑΔΟΣ](#)

[ΤΟ ΕΜΕ & ΤΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΓΚΑΙΤΕ ΔΙΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΑΙΝΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ «ΚΡΑΥΓΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ»](#)

[ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ ΤΗΣ ΕΡΤ «ΤΟ ΒΡΑΧΙΟΛΙ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ»](#)

[ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ «ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ. Για τους Εβραίους της Σαλονίκης»](#)

[ΤΡΙΚΑΛΑ: ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ «ADIO QUERIDA: ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΣΤΟ ΔΟΥΣΒΙΤΣ - 80 ΧΡΟΝΙΑ» ΘΑ ΠΡΟΒΛΗΘΕΙ ΣΤΟ 25ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ](#)

[ΤΟ ΚΙΣΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023 - Συνάντηση με τους Ειδικούς Απεσταλμένους για τον Αντισεμιτισμό](#)

[KIS FOR THE HOLOCAUST REMEMBRANCE DAY 2023 -Meeting with the Special Envoys on Anti-Semitism](#)

[ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΜΠΕΡΡΥ ΝΑΧΜΙΑΣ – ΚΡΑΥΓΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ»](#)

[ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΙΜΗΣΕ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023 ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ «ΗΜΕΡΑ ΣΑΒΒΑΤΟ»](#)

[Η ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ «ΜΕΡΑ ΣΑΒΒΑΤΟ» ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[«ΑΦΗΣΤΕ ΜΕ ΝΑ ΕΙΜΑΙ Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΟΥ»: ΈΚΘΕΣΗ – ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ 1ο ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ 3ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ](#)

[Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ & ΤΗΣ Ι.Κ. ΑΘΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[WE REMEMBER 2023 – Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ](#)

[THE HELLENIC PARLIAMENT AND MUNICIPALITIES AROUND GREECE JOINED THE HOLOCAUST REMEMBRANCE CAMPAIGN #WE REMEMBER 2023](#)

[ΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Ι.Κ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ Ι.Κ. ΧΑΛΚΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[??????????? ??? ???????????? ?????????? ??? ??? ??. ????? ??? ??? ????? ?????? ??????????????? 2023](#)

[Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ Ι.Κ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ](#)

[«ΤΙ ΘΥΜΑΤΑΙ Η ΠΟΛΗ» - Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΜΑΖΑΟΥΕΡ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ](#)

[ΤΟ ΠΑΚΕΘΡΑ ΞΕΝΑΓΕΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΕ ΤΟΠΟΥΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΡΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΤΟ 2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ ΤΙΜΗΣΕ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[????????? ??? ?????? ??? ??? ?????? ??????? ???????????????? 2023](#)

[????????????? ??? ?????????????? ?????????? ??? ??? ?.? ?????? ??? ??? ?????? ??????? ???????????????? 2023](#)

[????? ?????????????? ??? PIERCE ??? ??? ?????? ??????? ??? ?????????????????? 2023](#)

[ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ LAUDER ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ 2ου ΕΠΑΛ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ - ΕΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ](#)

[ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ](#)

[ΤΟ “ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ” ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[3ο ΓΕΛ ΚΑΒΑΛΑΣ: ΜΑΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΑΓΙΚΗ ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ](#)

[ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ 1ου ΓΕ.Λ. ΚΙΛΚΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ](#)

[ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ 8ου ΓΕΛ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ](#)

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

[Η ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΙΜΗΣΕ ΜΕ ΕΝΟΣ ΛΕΠΤΟΥ ΣΙΓΗ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

[ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023](#)

ΑΡΘΡΑ - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ - ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΜΠΕΡΡΥ ΝΑΧΜΙΑΣ: ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ. ΜΙΑ ΚΡΑΥΓΗ. ΜΙΑ ΖΩΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΚΙΣΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΚΙΣΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023: «ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ»

ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023 - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΛΕΟΝ ΣΑΛΤΙΕΛ ΣΤΟ ΑΠΕ: «Οφειλόμενη τιμή η μετονομασία μιας κεντρικής οδού της Θεσσαλονίκης σε λεωφόρο Εβραίων μαρτύρων»

ΑΡΘΡΟ ΛΕΟΝ ΣΑΛΤΙΕΛ: Σκέψεις με αφορμή την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος 2023

ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023 - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΛΕΟΝ ΣΑΛΤΙΕΛ ΣΤΟ ΑΠΕ: «Οφειλόμενη τιμή η μετονομασία μιας κεντρικής οδού της Θεσσαλονίκης σε λεωφόρο Εβραίων μαρτύρων»

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΩΣ ΜΥΣΤΙΚΟ

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΚΙΣΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 2023: «ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ»

«ΤΟ ΒΡΑΧΙΟΛΙ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ»: Η ΒΕΑΤΡΙΚΗ ΣΑΪΑ ΜΑΓΡΙΖΟΥ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗΝ ΕΡΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ

«Η ΚΟΠΕΛΑ ΠΟΥ ΚΛΑΙΕΙ» -Η ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΝΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΝΑΚΗ ΜΠΕΓΑ, Η ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ 77092 ΤΟΥ ΔΟΥΣΒΙΤΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ «Κ»: «ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ ΤΩΡΑ. ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΑΛΛΟ»

ΝΑΚΙ BEGA. THE LAST GREEK JEWISH HOLOCAUST SURVIVOR

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΡΙΝΑΣ ΜΠΑΡΖΙΛΑΪ ΡΕΒΑΧ: Ήταν τριών ετών όταν βρέθηκε στο στρατόπεδο Μπέργκεν Μπέλσεν

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΛΥΚΟΡΝΙΑ ΤΗΣ ΒΕΒΗΛΩΣΗΣ